

HİRİSTİYAN KONSİLLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Prof. Dr. MEHMET AYDIN*

Dinlerin tarihinde her dinin, inanç, pratik ve sosyal hayatla ilgili problemlerini çözmek ve mensuplarını, karşılaştıkları güçlükler karşısında rahatlamak üzere giriştikleri bir takım faaliyetleri vardır. Girişilen bu faaliyetler, belli düzeydeki din sorumlularının müzakereleri ile gerçekleşir. Hıristiyanlıkta bu çeşit müzakere meclislerine, Konsil adı verilir. Kilise Tarihi içinde konsillerin çok önemli rolü olmuştur. Bu açıdan “kilise hayatının ortaya koyduğu tüm problemleri çözmek ve tartışmak üzere bir araya gelen piskoposlar veya yüksek düzeydeki din adamları kuruluna” konsil adı verilir¹. Hıristiyan konsillerinde tartışılan problemler ya doktrinel mahiyette olur veya Hıristiyan disiplini ile ilgili olur². Bugün Konsile, piskoposlardan oluşan bir toplantı gözüyle bakılmaktadır. Aslında konsil, bir kilise yönetimidir. Bazı Hıristiyan ilâhiyatçıları, konsilin tarihini, milâdi 50 yılına doğru Kudüs'te Havarilerin yaptıkları toplantıya kadar götürürler³. Bu ilk konsil mahiyetindeki toplantıda Hıristiyanların, yahudi şeriatı kurallarına riayeti konusu tartışılmıştı. Şüphesiz bu açıdan Kudüs toplantısının çok özel bir karakteri vardır. Çünkü Yahudi-Hıristiyan çizgi ile Paulcu Hıristiyan çizginin ayrıldıkları nokta burada başlamıştır⁴.

konsilleri konusundaki dökümanların doğruladığı ilk piskoposlar toplantısı, hemen hemen II. asrın ikinci yarısına kadar çıkmaktadır. SİNOD veya KONSİL olarak adlandırılan bu piskoposlar kurulu, genelde birtakım dini ve sosyal şartlar tarafından meydana getirilmiştir. Bu şartların ortaya koyduğu problemler; bazan mahalli kadroların çözemeyeceği boyutlara ulaşmıştır. İşte o zaman, Bölge veya Eyaletin (province) kilise şefleri devreye girerek ortaya çıkan problemler konusundaki tecrübelerini

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi.

¹ L. Bouyer, Dictionnaire Théologique, Copyright, 1963, s. 153.

² Marguerite-Marie Thiollier, dictionnaire des Religions, Verviers, (Belgique), 1982, s. 81.

³ René Metz, Histoire des Conciles, Paris, 1964, s. 5.

⁴ Francis Dvornik, Histoire des Conciles, Paris, 1961, s. 11.

toplu halde belirtmişlerdir. Bu durumda toplanan meclislere Bölge veya Eyalet Konsilleri adını verebiliriz. Bu konsillerin daha çok Küçük Asya'da toplandığını ve müfrit Montan tarafından ortaya konan doktrinle meşgul olduğunu biliyoruz⁵. Bu konsilin havari konsilleriyle ve Roma taşra konsilleriyle ilgisi yoktur⁶. Bu tür Hıristiyan konsil toplantıları II. asrın sonunda çok fazla dikkat çekmezken, III. asırdan itibaren özellikle Suriye'de, İtalya'da, Afrika'da dikkat çekmeye başlamıştır. Artık III. asırda konsil, iyi organize edilmiş bir müessese olarak ortaya çıkıyordu. Bu da, muhtelif metropoller arasındaki kuruluşların iştiraki sonucu meydana geliyordu⁷. Meselâ, 256 yılında Kartaca'da (Cartage) toplanan konsilde Cyprien, seksen yedi Afrikalı piskopos, itizal problemleri konusunda bir karar vermek üzere bir araya getirmişti⁸. IV. asrın başında İspanya ve Gaule'da, konsil toplanan merkezler arasına dahil olmuştur. Bazan bu toplantılar, eyalet çerçevesini aşarak bir ülkenin bütün piskoposlarını bir araya getirir. Böyle bir toplantıda, imparatorluğun doğu ve batı kısmının tüm piskoposları temsil edilir. İşte 264'de ve 268'de Antakya'da ve 314'de Arles'da toplanan konsillerde durum böyle olmuştur. Aslında bu toplantılar, daha sonraki yıllarda toplanacak olan Millî Konsiller ve Genel Konsillerin öncüleri olarak kabul edilir⁹. Çünkü bir imparatorluk konsili toplantısına doğru, ilk adım 314 yılında İmparator Constantin tarafından atılmıştı. Constantin, Arles'da diğer problemlerle birlikte Donatisme problemi ile meşgul olmak üzere Batılı piskoposları Arles'e davet etmişti. Donat, 311 yılında Kartaca piskoposu olmuştu. Fakat 314 yılında Arles Konsili ile aforoz edilmişti. Çünkü Donat ve taraftarları, baskı altında Hıristiyanlıktan dönenlerin bir daha hıristiyanlığa kabul edilemeyecekleri görüşündeydiler¹⁰.

Daha sonraki yıllarda "Konsiller Tarihi" açısından tarih yapacak olaylara şahit oluyoruz. Doğu'da patlak veren Arien ihtilafı İznik'te birinci genel (ökümenik) konsilin toplanmasına yol açmıştı. Bu vesile ile 325'de iki yüzden fazla piskopos İznik'te (Nicee) bir araya gelmişti. Bu konsile bütün kilise piskoposları davet edilmişti. Bundan dolayı bu konsil ilk genel kon-

⁵ René Metz, s. 5.

⁶ Encyclopedie de la foi, Paris, 1965, I, s. 211.

⁷ A.g.e. I, s. 211.

⁸ a.g.e. I, s. 211.

⁹ René Metz, s. 6.

¹⁰ Dictionnaire des Religions, s. 114.

sil (ökümenik) olarak kabul edilmiştir¹¹. Bu konsil'de imparator tarafından davet edilmiş, Hıristiyan olarak imparatorun, dışardan yönetimi ve bunun kararları imparatorluk kanunları olarak ilân edilmiştir¹².

Hıristiyan konsilleri konusunda buraya kadar yaptığımız açıklamalardan sonra, konsilleri iki önemli kategoride toplayabiliriz:

1. Özel Konsiller

2. Genel Konsiller

1. Özel Konsiller de kendi aralarında ikiye ayrılır:

a. Millî Konsiller: Sadece muayyen bir ülkenin dini problemini çözmek üzere, o ülke piskoposlarının yaptığı toplantıya verilen addır.

b. Bölge Konsilleri: Bir eyaletteki dini problemin çözüme ulaştırılması için o eyalet piskoposlarının yaptığı toplantı, Bölge Konsillerini meydana getirir. Bölge Konsilini, sık sık toplamak mümkün değildir. Her yirmi yılda bir Başpiskoposluğun davetiyle bir konsil toplanabilir¹³. Özel Konsillerin aldığı kararlar sadece o ülkeye veya o eyalete hitap eder. Ancak papanın tasdikinden geçmesi şarttır¹⁴.

2. Genel Konsiller'e ökümenik konsiller de denir. Bu konsilde kilisenin bütün temsilcileri bulunur. Genel Konsiller, Papa tarafından davet edilerek toplanır. Bizzat papa veya temsilcileri tarafından yönetilir. Ökümenlik konsil kararlarının geçerli olabilmesi için bu kararların papa tarafından tasdik edilmesi gerekir. (Kilise Hukuku: 222-229)¹⁵.

Ancak kilise tarihinde hangi konsilin ökümenik konsil olup olmadığı konusu kesin çizgilerle belirtilmiş değildir. Bunun için bugün de birçok katolik yazarlar şu veya bu konsilin ökümenik konsil olarak kabul edilmesinde tereddüt göstermektedir¹⁶. Şüphesiz bu tereddütler oecumenicité mefhumunun iyi bir tarifinin yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Oecumenisme (oikoumenos) mefhumu, belli bir ölçüde evrenselliği gösterir¹⁷.

¹¹ René Metz, s. 6; Encyclopedie de la foi, I, s. 211; dictionnaire des Religions, s. 81.

¹² Encyclopedie de la foi, I, s. 211.

¹³ Dictionnaire Théologique, s. 153 (Bk. Kilise Kanunu: 283).

¹⁴ Dictionnaire des Religions, s. 81.

¹⁵ dictionnaire Théologique, s. 153.

¹⁶ René Metz, s. 9.

¹⁷ Dictionnaire des Religions, s. 275.

Fakat yine de evrensellik'te bir izafiyet söz konusudur. Çünkü ökümenizm kavramının tarih boyunca aldığı anlam durmadan değişmiştir. Ancak ökümenizm, konsillerle ilgili olarak düşünüldüğünde, ökümenizm'in anlaşılması için bir takım işaretlerin verilmesi gerekecektir¹⁸. Belki o vakit, herhangi bir konsilin diğerine göre üstün olmasının nedenini daha kolay anlayabileceğiz. Bunun için ökümenik kelimesinin üzerinde biraz durmamız gerekecektir.

Çağımızda ökümenik konsil, Roma Katolik Kilisesi'nin dahili bir işi olarak görülmektedir. Bu demektir ki, ökümenik konsil, sadece katolik kilisesi mensuplarını ilgilendirir. Fakat bu derece önemli bir hadiseye, diğer hıristiyan kiliseleri nasıl ilgisiz kalabilir. II. Vatikan Konsili münasebiyle (1959)'dan bu yana bu nokta üzerinde bir hayli durulmuştur. Fakat yine de bir genel konsil (ökümenik), bütün hıristiyan kiliseleri temsilcilerinin bir toplantısı anlamına gelmez. Ökümenik Konsil, sadece, papanın otoritesine boyun eğen piskoposları ve delegeleri bir araya getirir. Diğer kiliseler bu toplantıda sadece "gözlemci"lerle temsil edilir¹⁹.

Katolik Kilisesine göre, ökümenik konsil, yeryüzüne dağılmış tüm mahalli kiliselerin temsil edildiği yerdir. Fakat, bakışlar, Roma Katolik Kilisesi'nin hudutları ötesine veya bütün vaftiz olanlara çevrildiğinde ökümenik karakter veya evrensel karakter kendini göstermez²⁰. Bunun için önce, ökümenizmin, zamanımızda nasıl kavrandığını görmemiz gerekir. Şüphesiz bunun için Katolik Kilisesinin bir Konsilinin, ökümenik tavsife mazhar olması için taşıyacağı şartları belirtmek gerekir. Ökümenik Konsilin tarifi, 1917 yılında yürürlüğe giren kilise hukukunda yer almaktadır. Bu tarif, kilise hukukunun 222-229 kararlarında şu ifadelerle yapılmıştır: "Papa tarafından davet edilmiş ve onun tarafından başkanlık edilmiş bir toplantıdır. Böyle bir toplantı, Evrensel Katolik Kilisesinin yüksek düzeydeki temsilcilerini ve piskoposları bir araya getirir. Sadece bu şartları yerine getiren bir toplantı, ökümenik konsil tarifine uygun düşer"²¹.

Eğer kilise hukukunun belirttiği bu kriteri, geçmişin kilise toplantılarına uygularsak sonuç bu açıdan hayal kırıcı olacaktır. Çünkü kilisenin bir-

¹⁸ René Metz, s. 9; Dictionnaire de Théologie Catholique, s. 640-641; Karl Rahner-Herbert Vorgrimler, Petit Dictionnaire de Théologie Catholique Paris, 1969, s. 84.

¹⁹ René Metz, s. 10.

²⁰ René Metz, s. 11.

²¹ René Metz, s. 12; Petit Dictionnaire de Théologie Catholique, s. 83; Encyclopedie de la foi, I, s. 215-217.

çok büyük konsilleri, bu ölçünün içine girmiyecektir. Zira bu konsiller, papa tarafından değil, imparator tarafından davet edilmişlerdir. Öyleyse, ökümenik konsilin ölçüsü, papa tarafından davet edilme olayı değildir. Pektabiiki bu konsile iştirak eden piskoposların sayısında bu konuda ölçü olamaz. Çünkü bazı özel konsiller, ökümenik olarak kabul edilen konsillerde bulunanlardan daha çok iştirakçiyi bir araya getirmişlerdir. Meselâ, 359'da Rimini'de toplanan konsilde dörtyüzden fazla piskopos vardı. Oysa 431'de toplanan Efes'de ikiyüz ve 381'de toplanan İstanbul'da yüzelli piskopos mevcuttu. Buna rağmen Rimini Konsili, ökümenik konsiller arasında sayılmazken; Efes ve I. İstanbul Konsileri ökümenik konsiller olarak kabul edilmektedir²².

Bir konsilin ökümenik olma kriterini temsilcilerdeki evrensellik'de aramak gerekir. meselâ, bu ölçü, 381'de İstanbul'da toplanan I. İstanbul Konsili'ne uymaz. İmparator Théodose, bu konsile Roma İmparatorluğunun sadece doğu kısmının piskoposlarını davet etmiştir. Buna rağmen bu konsil, ökümenik konsiller arasında bulunmaktadır²³. Aslında bu konsil, bir doğu piskoposları konsilidir. Diğer taraftan aynı yılda, İtalya'nın Aquilé kentinde de bir Batı konsili toplanmıştır. Bununla beraber, İstanbul Konsili, ökümenik konsil kabul edilirken, Aquilé ökümenik kabul edilmez.

Görülüyor ki, geçmişteki konsiller konusunda ökümeniklik oldukça müphem bir mefhumdur. Yani, ökümenikliğin tam bir ölçüsü yoktur. Çağımızdaki ökümeniklik kavramından hareket edilerek, konsilleri bir tasnife tabi tutacak olursak; geçmişin birçok meşhur konsillerini ökümenik konsillerin dışında bırakmak zorunda kalırız. Aslında, ökümenik konsil ismi de bu tür toplantıları belirtmek için her zaman kullanılmış değildir. Bunun yanında, Genel Konsil, Prensipal Konsil veya Universal Konsil tabirleri de kullanılmıştır²⁴.

Ökümenik Konsil ismi ilk defa 382 yılında İstanbul'da toplanan piskoposların, papa Damas'ın etrafında Roma'da toplanan piskoposlara hitaben yazdıkları mektupta görülmektedir. V. yüzyıl tarihçisi Théodoret'in metnini bize kadar intikal ettirdiği bu mektubun içinde Doğu piskoposları, bir yıl önce yani 381'de İstanbul'da toplanan konsile ökümenik konsil adını vermişlerdir²⁵. Yine VI. ve VII. yüzyıldan itibaren İspanyol

²² René Metz, *Histoire des Conciles*, s. 13; *Encyclopedie dela foi*, I, s. 216.

²³ a.g.e. s. 13.

²⁴ René Metz, s. 14.

²⁵ René Metz, s. 14.

dökümantasyonlarının içinde “Prensipal Konsil” isminin kullanıldığı görülür. Ancak XI. yüzyıldan itibaren konsil dökümanlarının, “Evrensel Konsil” veya “Genel Konsil” tabirlerini kullandıklarını görüyoruz. Aslında “Genel Konsil” ismi münhasıran bu tür konsillere tahsis edilmemiştir. Diğer yandan XVI. yüzyılda toplanan (1545-1563) Trente Konsili “Sinod ökümenik ve Genel” olmak üzere çift isimli adlandırılmıştır²⁶.

Buraya kadar verdiğimiz bilgiler ışığında anlaşılıyor ki ökümenik ve özel konsil tasnifleri, belli bir kritere göre yapılmamıştır. böylece ökümenik konsil kavramının hıristiyan geleneği içinde teşekkül ettiğine şahit oluyoruz. Bu durumda “Genel Konsillerin” kilisece anlamı ve pozisyonu, bizzat onların tarihlerinden, geçerli olan gelenek ve göreneklerden, aktüel huktan, kilisenin dogmatik doktrininden hareketle çıkarılabilir. Pektabiiki bunu araştırırken Tanrısal Hukuk üzerine kurulmuş olan kilise hiyerarşisinin yapısı, temel hareket noktası olarak ele alınmalıdır. Bu yapı, aynı vücudun başı ile azaları arasındaki bağ gibi düşünülmelidir. Burada papa baştır, piskoposlar onda birleşmiş olan uzuvlardır. Fakat rahipler ve lâiklerde belli bir şekilde bu bünyeye iştirak ederler. Genel Konsil’de, baş ve azalar, Kutsal-Ruhun yardımı ile “Aedificatio Corporis Christi”yi meydana getirmek için toplanmışlardır²⁷. Genel Konsil’de toplanan piskoposlar, papanın başkanlığı altında, yine papa ile birtakım kararlar müzakere ederler ve kararlar alırlar. Katolik doktrine ve kilise hukukuna göre (kanun: 228), bunlar, kilisenin yüce iktidarını icra ederler ve iman konusunda yanılmaz oldukları için konsilde bir iman kararı alabilirler. Aslında, her iki konsil türünde de konsil piskoposları, havariler cemaatinin halefleri olarak kabul edilirler. Piskoposların normal öğretme yetkileri ve havarilerin halefleri olma gibi iki eleman konsildışında da kabul edilse bile; bir Genel Konsil (öküminik) daha açık bir şekilde kilise birliğini göstermeye ve onların mahalli kiliselerinin ve piskoposlar pluralizminin daha çok farkına varmaya imkan vermektedir²⁸. I. Vatikan Konsilinin (1869-1870), De Fide Catholica yasası açıkça şöyle demektedir: “İşte, Dinin kutsal-doğmalarının derinlikle, genişçe belirlendiği; Kilise disiplininin yenilendiği ve daha sağlam bir şekilde tesis edildiği, başla uzuvlar arasındaki bağların sıkıştığı, İsa’nın tüm bedeninin arttığı yer konsillerdir”²⁹. Fakat bu tarif sadece genel konsillere

²⁶ René Metz, s. 14.

²⁷ Encyclopedie de la foi, I, s. 215.

²⁸ Karl Rahner-Herbert Vorgrimler, Petit Dictionnaire de Théologie Catholique, Paris, 1969, s. 83-84.

²⁹ Mansi, cilt, 51, s. 31-32; Dictionnaire Théologique, s. 154.

uygulanmıştır. Genel konsillerin dogmatik kararlarının “yanılmaz” olduğunun kilise hukukununun 1323 nolu kanunu belirtmektedir³⁰.

Genelde tüm piskoposların “Papa” ile münasebeti, papanın, Apostolik toplulukla olan ilişkisi gibidir. Çünkü İncil’de şöyle denmiştir: “Göklerin melekûtu anahtarlarını sana vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde bağlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülmüş olur”³¹. Böylece aynı iktidar, kollektif olarak her piskopos topluluğuna, ferdî olarak da onun şefine tevdi edilmiştir.

Fakat şu soru ortaçağdan beri hep sorulmuştur. Üstünlük kimindir? Papa’nın mı? Konsil’in mi? Bu soruya cevap verebilmek için papanın yetkisi ile, Genel Konsillerin yetkisini ayırmak gerekir. Piskopos, konsillerde yegane kanun koyucudur³². Çünkü piskoposluğun bütün rahipleri, görevlerini ondan almaktadırlar. Genel Konsilin otoritesi ise, piskoposluğun şefi olan papa ile müşterek toplanma üzerine dayanmaktadır. Böylece toplanan piskoposlar, öğretme yetkileriyle iman ve evrensel kilise disiplini ile ilgili sorunları tartışıyorlar ve kararlaştırıyorlardı. Çünkü o yetkiye Kutsal-Ruh tarafından sahip olmuşlardı. Çünkü Resûllerin İşleri’nde şöyle deniyordu: “Kendinize ve Rabbin kendi kanı ile edindiği Kiliseyi gütmek için, Ruh’ül-Kudüs’ün sizi içinde nazır ettiği bütün sürüye dikkat edin”³³. Böylece onlar, havarilerin halefiydiler. İşte evrensel kilise üzerindeki yüce güç, bu birlik üzerinde durmaktadır. Bu papanın tam olarak yargılama yetkisiyle (kanun: 218), iptal edilmemiştir. Bu durumda “Piskoposlar Kuruluna”, yüce kudretin depozitesi gözüyle bakılmalıdır. Bunu, 228 nolu kilise hukuku, papanın şahsında birliğini ve yüce bağımsız otoritesini bulduğu genel konsile tevdi etmiştir. Yinede papanın gücü azalmış değildir³⁴.

Ortaçağın sonunda oluşan “Konsil Teorisi” başa ve azalara muhalefet ederek, bir kırılma icra ediyordu. Fakat, konsilde, piskoposların, sadece papanın vekilleri olarak davranmaları şeklindeki anlayış desteklenmez. Çünkü onlar, papanın vekilleri değildir. Eğer onlar, papanın vekilleri olarak kabul edilirse, yine söz konusu olan sadece baş olacaktır. Bu durumda genel konsillere ihtiyaç kalmayacaktır.

³⁰ Dictionnaire Théologique, s. 154.

³¹ Matta, XVI, 19; XVIII, 18.

³² Kilise Hukuku: 362.

³³ resullerin İşleri, XX, 28.

³⁴ Encyclopedie de la foi, I, s. 215.

Papa, genel konsil toplama hakkına ve onu idareye, onun programını ve çalışma organizasyonunu ve kararlarının tasvibine ve evrensel kiliseyi teşekkül ettirme yetkisine ister Şahsen; isterse vekilleri vasıtasıyla sahip olsun, bizzat papanın konsile başkanlık etmesiyle (erken ortaçağın konsillerinde ve V. Latran Konsili'nde olduğu gibi) veya vekilleri vasıtasıyla (I. Vatikan Konsili) konsili yönetmesi arasında, prensip itibariyle fark yoktur. Tartışılacak problemleri, sadece papanın teklif etmesi (Kanun: 226), konsil başkanlığına boyun eğme hakkını ortadan kaldırmaz. Başkanlığın görevi, esas olarak oturumları organize etmektir. Çünkü, konsil babaları tarafından tartışılacak konular üzerindeki yüce karar, bir programın teşkilini veya muntazaman icrasını mümkün kılar. Yine, Trente (1545-1563) Konsili'nde reddedilen papanın öneri hakkı, I. Vatikan (1869-1870) Konsili'nde papa tarafından tayin edilen bir heyete verilmiştir³⁵. Diğer taraftan konsil kararlarını papanın onaylaması ve onlara kanun kuvvetini vermesi ise Antikite'de çok az icra edilmiştir. Fakat ortaçağ sonu papaları (I. Lyon Konsili (1245) ve II. Lyon Konsili (1274), Viyana Konsili (1311-1312)) kendilerinde, sadece konsil kararlarına nihaî şekli verme yetkilerini değil; onlarda değişiklik hakkını bile görmüşlerdir³⁶. Buna rağmen Papa IV. Pie, Trente Konsili kararları kendisine onaylanmak üzere sunulduğunda herhangi bir değişiklik yapma konusunda çekimser kalmıştı. Papânın huzurunda icra edilen son genel konsiller (V. Latran Konsili (1512-1517) ve I. Vatikan Konsili (1869-1870)) papalara Sacro approbante concilio maddesiyle, pontifikal yasa formunu tevdi etmiştir. Aslında bu formül, genel konsillerin yüce kudreti hakkında olan 228 nolu kilise yasasının muhtevasına uygundur. Piskoposlar, genel konsillerde, havarilerin halefleri olarak hareket ederler ve havariliğin azaları olduğu gibi, temsil ettikleri piskoposluğun ve lâik Hıristiyanların iman tanıkları olarak hareket ederler. Kilisenin eğitim ve diğer faaliyetleriyle ilgili açık kanaatleri belirtirler.

İlk sekiz genel konsil (İznik Konsili-325; I. İstanbul Konsili-381; Efes Konsili-431; Kadıköy Konsili-451; II. İstanbul Konsili-553; III. İstanbul Konsili-680-681; II. İznik Konsili-787; IV. İstanbul Konsili-869-870)³⁷ başlıca görevlerinin imanı belirlemek, kilise içinde hayat organizasyonu konusunda karar vermek olduğuna inanmışlardır³⁸. III. İstanbul Konsili ve I.

³⁵ Encyclopedie de la foi, I, s. 215.

³⁶ Encyclopedie de la foi, I, s. 216.

³⁷ René Metz, Histoire des Conciles, s. 15.

³⁸ Encyclopedie de la foi, I, s. 216.

Vatikan Konsili hariç, bütün genel konsiller, hem iman hem de disiplin konusunda karar neşretmişlerdir. Yine de Ortaçağ Konsillerinde (I. Latran Konsili-1123; II. Latran Konsili-1139; III. Latran Konsili-1179) iman konusundaki kararlar, disiplinle ilgili kararlara öncelikle yerini bırakmıştır. Eski genel konsillerin iman konusundaki kararları, devirlerinin hatalarını lânetliyorlar ve onlara karşı kilisenin bilinçli katolik imanını belirliyorlardı. Böylece, genel konsillerin disiplin kararları ve çok sayıda özel konsiller ilk bin yıl boyunca tüm kilise teşkilâtının temeli olmuştur. İşte papalık kararları, piskopos kararları gibi başka unsurlar da ihtiva eden, konsil kararlarının derlenmesinden kilise hukuku ortaya çıkmıştır. Fakat, hem iman kararlarının hem de disiplinle ilgili kararların, oy kullanmak yetkisinde olan konsil babalarının tasvibine ihtiyacı vardı³⁹.

I. Vatikan Konsili'ne kadar "iman ile ilgili" kararlarda oybirliği gerekli iken; disiplinle ilgili kararlarda çoğunlukla iktifa ediliyordu. Genel konsillerin disiplinle ilgili kararlarının kilise hayatı için önemi, herşeyden önce, kilisenin muzdarip olduğu kötülükler, her ülkenin kiliselerinin farklı durumlarından ve kendi icraatlarına uygun şartlar yaratmaktan daha iyi tanınmıştır⁴⁰. Yinede farklı durumlar her kiliseyi ilgilendiren kararların hazırlanması için ciddi güçlükler ortaya koymuştur. Konsile iştirak eden milletlerle konkordato (Concordats) yapmaktan ibaret olan Konstanse (Constance) Konsili'nde (1414-1418) tercih edilen çözüm⁴¹ daha sonraki konsillerde taklit edilmemiştir.

Trente Konsili'nin reformist tesiri, muhtelif ülkelerin piskoposları tarafından konsile takdim edilen reformist düşüncelerle, Roma meclis geleneği arasındaki yararlı uzlaşmadan kaynaklanıyordu. Bu konsilin kararlarına itaat ettirmek için, Almanya'da aniden meydana gelen güçlükler, kısmen bu konsilin son toplantısında Alman piskoposlarının olmayışlarına bağlıydı. İşte o sırada, büyük reform projesine Kardinal Morone'un yönetimi altında karar verilmiştir⁴².

Genel Konsillere lâiklerin iştirakı konusu da zaman zaman tartışma konusu olmuştur. Ancak, birçok genel konsile lâiklerin iştirak ettiği de ta-

³⁹ a.g.e., I, s. 217.

⁴⁰ a.g.e., I, s. 217.

⁴¹ Encyclopedie de la foi, I, s. 217; René Metz, s. 50; Francis Dvornik, Histoire des Conciles, s. 87.

⁴² Encyclopedie de la foi, I, s. 217.

rihen bilinmektedir. Meselâ, İmparator Constantin, ilk İznik Konsili'ni (M. 325) lâtince bir nutukla açmıştı. Bu konsilde, dış organizasyonu imparatorluk görevlileri sağlıyordu⁴³. Erken ortaçağ genel konsilleri, (I. Latran-1123; II. Latran-1139; III. Latran-1179; IV. Latran 1215; I. Lyon-1245; II. Lyon-1274; Viyana Konsili-1311-1312) XV. yüzyılın reformatör konsilleri (Constance Konsili-1414-1418; Bâle-Ferrare-Florance Konsili-1431-1442; V. Latran-1512-1517) ve Trente Konsili (1545-1563), birtakım lâik prenslerin konsil oturumlarına iştirak ettiklerine veya orada temsil edildiklerine şahit olmuşlardır. Eski genel konsillerde, Roma imparatorlarının rolü, sadece dış organizasyonla sınırlıydı. Ortaçağ ve Trente Konsili'nde ise lâikler, Lâ-dinî güçlerin temsilcileri olarak rol oynamışlardır. Çünkü halk düzeyinde ve müşterek ihtiyaçları ilgilendiren işlerde onların yardımı hıristiyanlık için gerekli görünüyordu⁴⁴ Lâikler konusunda katolik kilisesinin kanaati şöyledir: "Konsilde, teolojik ve kilise ile ilgili konularda rey hakları olmayan uzman rahiplerin yanında, kendilerini ilgilendiren konularda açıklama yapmak üzere lâiklerin dinlenmesinde hiçbir sakınca yoktur"⁴⁵.

Genel konsiller, iman ve disiplin konusunda kilise birliğinin muhafaza ve temsil edildiği yerdir. Kilise birliğinin esas unsurları, iman vaazında ve başla uzuvlar arasındaki ilişkideki birlikte aranmalıdır. İşte genel konsiller, daima bunları gerçekleştirme teşebbüsünde bulunmuş fakat her zaman başarılı olmamıştır. Konsiller tarihinde I. Konsilin (M. 325 İznik Konsili) ve IV. Konsilin (Kadıköy Konsili-M. 451) kavgalarla yapıldığını görüyoruz. 1054'deki Lâtin Kilisesi ile Rum-Ortodoks Kilisesi'nin bölünmesi ve XVI. yüzyıldaki ayrılıklar, hep onları önleyecek "genel konsiller" in yapılamadığı için ortaya çıktığını düşünen hıristiyan ilâhiyatçıları vardır. Bizce bu yanlıştır. Çünkü ihtilaflar, sadece dini kökenli değil, aynı zamanda siyasi kökenli ihtilaflardır. Nitekim II. Lyon Konsili'nde (1274) ve Ferrare-Florence Konsillerinde (1437-1439-1442) Rum-Ortodoks Kilisesi ile, birlik kurulmuşsada bu daha fazla devam etmemiştir. Çünkü her iki konsilde de birlik, politik nedenlerle sağlanmış, Rum-Ortodoks Kilisesi bünyesinde mevcut olan mukavemetler ortadan kaldırlanamamıştır. Trente Konsili (1545-1563) ise, bir birlik konsili değildi. Çünkü, konsil toplandığı vakit, bölünme olayı kilisede gerçekleşmişti. Alman protestanlarıyla yapılan ant-

⁴³ Encyclopedie de la foi, I, s. 217.

⁴⁴ a.g.e., I, s. 217.

⁴⁵ a.g.e., I, s. 217.

laşmalar (1551-1552) otorite ve genel konsillerin teşkili ile ilgili temel anlayışın her iki kampta ayrı olduğunu ortaya koymuştu. Diğer taraftan Papa IX. Pie'nin I. Vatikan Konsili (1869-1870) arefesinde, protestanlara yaptığı birleşme çağırısı, redle sonuçlanmıştı.

Görüldüğü gibi genel konsiller, hiçbir zaman kilise tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmemiştir. Çünkü onların hiçbiri ihtilâlcı değildir. Genel konsiller, devrin şartlarının onlara empoze ettiği ihtiyaçlara, pastoral ve saserdotal bir çözüm getirmek için toplanmışlardır⁴⁶.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan çıkan sonuca göre, genel konsiller olarak bilinen konsillerin tespitinde kesin kurallar yoktur. Genel konsillerin tespiti tarih içinde geleneklerin ışığında oluşmuştur. Kilise tarihinde yirmibir genel konsil (ökümenik) dikkatimizi çeker. Bu konsilleri beş ana bölüm altında sıralayabiliriz:

I. Antikite Konsilleri:

- 1 - I. İznik Konsili (M. 325)
- 2 - I. İstanbul Konsili (M. 381)
- 3 - Efes Konsili (m. 431)
- 4 - Kadıköy Konsili (M. 451)
- 5 - II. İstanbul Konsili (M. 553)
- 6 - III. İstanbul Konsili (M. 680-681)
- 7 - II. İznik Konsili (M. 787)
- 8 - IV. İstanbul Konsili (M. 869-870)

II. Ortaçağ Konsilleri:

- 1 - I. Latran Konsili (1123)
- 2 - II. Latran Konsili (1139)
- 3 - III. Latran Konsili (1179)
- 4 - IV. Latran Konsili (1215)
- 5 - I. Lyon Konsili (1245)
- 6 - II. Lyon Konsili (1274)
- 7 - Viyana Konsili (1311-1312)

⁴⁶ Encyclopedie de la foi, I, s. 217; H. Küng, Structures de l'Eglise, Paris, 1963; r. Laurentin, L'enjeu du Concile, Paris, 1962; O. Rousseau, le prochain concile et l'Unité de L'Engiles in: İrenikon 32 (1959), 309-333.

III. XV. Yüzyıl Konsilleri:

- 1 - Konstans Konsili (1414-1418)
- 2 - Bâle -Ferrare-Florence Konsilleri (1431-1442)

IV. Reform Devri Konsilleri:

- 1 - V. Latran Konsili (1512-1517)
- 2 - Trente Konsili (1545-1563)

V. XIX. ve XX. Yüzyıl Konsilleri:

- 1 - I. Vatikan Konsili (1869-1870)
- 2 - II. Vatikan Konsili (1962-1965)

GENEL KONSİLLERİN KRONOLOJİK DURUMU:

1. I. İZNİK KONSİLİ (M.S. 325): Bu konsil, Büyük Konstantin tarafından Arius'a karşı toplanmıştır. Bu dönemde papa I. Silvestre'dir. Bu konsil, 20 veya 25. Temmuz. 325'de toplanmış olabilir. İznik İman Kuralı adı verilen Kredo, Baba (Peder) ile Oğul arasındaki tabiat eşitliğini kabul eder (Homousios).

2. I. İSTANBUL KONSİLİ (M.S. 381): Bu konsil, İmparator I. Théodose tarafından Macedonius'a karşı toplanmıştır. Devrin papası I. Damase'dir. Konsil toplantısı Mayıs'tan Temmuz 381'e kadar devam etmiştir. Konsil babaları, Kutsal-Ruh'un (Saint-Esprit) tanrılığını kabul etmişlerdir.

3. EFES KONSİLİ (M.S. 431): Bu konsili, İmparator II. Théodose, Nestorius'a karşı toplamıştır. Devrin papası I. Cléstin'dir. 22. Haziran'dan 17. Temmuz. 431'e kadar devam eden beş oturumda konsil babaları, Bakire Meryem'in "Tanrı Annesi" olduğunu belirlemişlerdir.

4. KADIKÖY KONSİLİ (M.S. 451): Bu konsil de İmparator Marcien tarafından İskenderiyyeli Dioscore'a karşı ve Monofizitlere karşı toplanmıştır. Devrin papası I. Büyük Léon'dur. 8. Ekim'den 1. Kasım. 451'e kadar devam eden onyedinci oturumda konsil babaları, kurtarıcı birtek şahsiyette iki tabiat kabul etmişlerdir.

5. II. İSTANBUL KONSİLİ (M.S. 553): Bu konsil, İmparator I. Justinien tarafından toplanmıştır. Devrin papası Virgile'dir. 5. Mayıs'tan 2.

Haziran. 553'e kadar devam eden sekiz oturumda konsil babaları, "Nestorienlerin Üç Konusu" olan Théodore'un şahsiyeti ve eserlerini, Théodor'un, Aziz Cyrille ve Efes Konsili'ne karşı yazdığı yazırlarını ve Urfalı İbas'ın Théodor'u savunan ve Cyrille'in itirazlarını reddeden mektubunu tel'in etmiştir.

6. III. İSTANBUL KONSİLİ (M.S. 680): İmparator IV. Konstantin tarafından toplanan konsil, Monothélisme hareketini tel'in etmiştir. Devrin papaları, Agathon (678-681) ve II.Léon (682-883)'dur. Trullanum diye adlandırılan bu konsil 6. Kasım. 680'den 16. Eylül. 681'e kadar devam eden onaltı oturumda, İsa'da birtek irade doktrinini kabul etmiş ve Papa Honorius tel'in edilmiştir. Yine imparator II. Justinien tarafından toplanan Synodos Quinisexta (692 Konsili), Ordokslar tarafından altıncı konsilin birdevamı sayılmıştır.

7. II. İZNİK KONSİLİ (M.S. 787): Bu konsil, İmparatoriçe İréne tarafından İkonoklâste harekete karşı toplanmıştır. 24. Eylül'den 23. Ekim. 787'ye kadar devam eden sekiz oturumda konsil babaları, azizlerin resimlerine yapılan kültün meşruiyyetini kabul etmişlerdir.

Not: Bu ilk yedi büyük konsil, Katolik ve Ortodoks Kiliselerince "Genel Konsiller" olarak müştereken kabul edilmektedir.

8. IV. İSTANBUL KONSİLİ (M.S. 869): İmparator I. Basile tarafından toplanan bu konsil, Photius'u aforoz etmek için toplanmıştır. Devrin papası II. Hadrien'dir. 5. Ekim'den 28. Şubat. 870'e kadar devam eden son oturumda konsil babaları, Photius'u aforoz etmişler ve yirmiyedi karar oylamışlardır. Ortodokslar tarafından "Birleşme Konsili" adı verilen bir başka konsil ise, yine İmparator I. Basile tarafından toplanmış 879. Kasım'ından 13. Mart. 880'e kadar devam etmiştir. Bu konsil, yedi oturumda 869-870 Konsilinin kararını bozmuş ve yeniden Photius'a saygınlık kazandırmıştır. Papa VIII. Jean da Photius'un yeniden itibar kazanmasını kabul etmiştir. Fakat her iki konsil de Ortodoks Kiliselerince "Genel Konsiller" olarak kabul edilmemiştir.

9. I. LATRAN KONSİLİ (M.S. 1123): papa II. Calixte tarafından toplanan bu konsilin oturumları 18. Mart'tan 6. Nisan. 1123'e kadar devam etmiştir. Konsil babaları, bu konsilde yirmibeş karar oylamışlar ve ünvan kavgalarına son veren 1122 Worms Konkordatosunu kabul etmişlerdir.

10. II. LATRON KONSİLİ (M.S. 1139): Papa II. İnnocent tarafından 1139. Nisan'ında toplanan bu konsilde konsil babaları, otuz karar oylamışlar ve Anaclet Tefrikasına son vermişlerdir.

11. III. LATRAN KONSİLİ (M.S. 1179): III. Alexandre tarafından davet edilen bu konsil üç oturum halinde 5. Mart'tan 19. Mart (veya 22. Mart)'a kadar devam etmiştir. Konsil babaları, yirmiyedi konu hakkındaki kararı oylamışlar ve papanın seçimi için üçte iki çoğunluğun gerekli olduğunu karara bağlamışlardır.

12. IV. LATRAN KONSİLİ (M.S. 1215): Papa III. İnnocent tarafından 1215 yılında toplanan bu konsil, üç oturum halinde 11. Kasım'dan 30. Kasım'a kadar devam etmiştir. Konsil babaları on konuyu oylamaya sunmuşlar, Cathare'ları mahkum etmişler, Eucharistie'deki ekmekle şarabın İsa'nın eti ile kanına dönüştüğünü kabul etmişler, Katolikleri her yıl bir Confession'a (Günah İtirafına) ve Communion'a mecbur etmişlerdir.

13. I. LYON KONSİLİ (M.S. 1245): Papa IV. İnnocent tarafından davet edilen bu konsil, 28. Haziran'dan 17. Temmuz. 1245'e kadar devam eden beş oturumda konsil babaları, yirmi iki konuyu oylamışlar ve II. Frederic'i azletmişlerdir.

14. II. LYON KONSİLİ (M.S. 1274): Bu konsil, Papa X. Gregoire tarafından toplanmıştır. 7. Mayıs'tan 17. Mayıs. 1274'e kadar devam eden altı oturumda konsil babaları, otuzbir konuyu oylamıştır ve Rumlarla birleşmeyi tasdik etmişler, papaların seçimi için Conclave önermişler ve bir "Haçlı Savaşı" ilân etmişlerdir.

15. VIYANA KONSİLİ (M.S. 1311): Papa V. Clément tarafından davet edilen bu konsil, üç oturum halinde 16. Ekim. 1311'den 6. Mayıs. 1312'e kadar devam etmiştir. Konsil babaları "Temple Tarikatını" kaldırmayı kabul etmişler. Fransiskanların fakirlik kavgasına müdahalede bulunmuşlar ve reform kararlarını oylamışlardır.

16. KONSTANS KONSİLİ (M.S. 1414): Bu konsil, büyük tefrikanın çözümü için toplanmıştır. 5. Kasım. 1414'den 22. Nisan. 1418'e kadar kırkbeş oturum halinde devam eden konsilde, konsil babaları, Roma'lı Papa XII. Gregoire'in istifasını kabul etmişler, konsilcilerin papası olan XXIII. Jean'ı ve Avignon'un papası olan XIII. Benoit'i görevden almışlar Conclave'in yeni bir papa seçmesini emretmişlerdir. Bu yeni papa V. Martin olmuştur. (11.Kasım.1417). Neticede Jean Hus ve papa üzerinde

konsilin üstünlüğü ve konsilin devamlılığı konularındaki kararlar tel'in edilmiştir.

17. BÂLE-FERRARE-FLORENCE KONSİLİ (M.S. 1431): Bu konsil Papa IV. Eugene tarafından Bâle'de toplanmıştır (23. Temmuz. 1431'den 7. Mayıs. 1437'e kadar devam eden yirmibeş oturum). Daha sonra 18. Eylül. 1437'de Ferrare'ye transfer olmuş, oradan da 16.Ocak. 1439'da Florence'a nakledilmiştir. Bu konsilde konsil babaları, 6. Temmuz. 1439'da rumlarla, 22. Kasım. 1439'de Ermenilerle, 4. Şubat. 1442'de Yâkubilerle (Monofizitler) birleşmeyi kabul etmişlerdir. Konsil 25. Nisan. 1442'de Roma'ya nakledilmiştir.

18. V. LATRAN KONSİLİ (M.S. 1512): Papa II. Jules ve X. Léon'un saltanatları sırasında toplanan bu konsil, 10.Mayıs. 1512'den 16. Mart. 1517'ye kadar devam eden 12 oturumda, konsil babaları, 1511-1512'de yapılan Pise bölücü konsilini tel'in etmişler ve reform kararlarını oylamışlardır.

19. TRENTE KONSİLİ (M.S. 1545): Papa III. Paul tarafından 22. Mayıs 1542'de toplanan bu konsilin ilk sekiz oturumu 13. Aralık. 1545'den 1547'ye kadar Trente'de devam etmiştir. Dokuzdan onbire kadar olanı ise 1548'de Bologne'de yapılmıştır. Oniki-onaltı oturumlar ise 1551-1552'de Papa III. Jule başkanlığında Trente'de yapılmıştır. Onyediy, yirmibeş oturumları ise Papa IV. Pie'nin başkanlığında Trente'de 1562-1563'de yapılmıştır. Konsil babaları, kutsal doktrin, Gelenek ve aslı suç (le Pêché Original), bu suçtan temizlenme konularındaki doğmatik kararları oylamışlar, âyin takdimesi, azizler kültü ve sakramenti konusundaki katolik doktrini belirlemişlerdir. Bu arada çok sayıda reform kararları neşretmişlerdir.

20. I. VATİKAN KONSİLİ (M.S. 1869-1870): Bu konsil Papa IX. Pie tarafından toplanmıştır. 8 Aralık. 1869'dan 18. Temmuz. 1870'e kadar devam eden dört oturum halindeki bu konsilde, konsil babaları, katolik iman doktrinini belirlemişler, papanın üstünlüğünü ve onun yanılmazlığını kabul etmişlerdir.

21. II. VATİKAN KONSİLİ (M.S. 1962-1965): Papa XXIII. Jean tarafından toplanan bu konsil 11. Ekim. 1962'den 8. Aralık. 1965'e kadar devam eden dört oturum halinde yapılmıştır. Konsil babaları konsilde "Dünyada Kilisenin Rolü", "Kilisenin Piskoposlarla ilgili Teşkilâtı", "Kilisenin Liturjik Hayatı", "Ayrılmış Hıristiyanlar", "Hıristiyan olmayanlarla kilisenin ilişkisi" konularını belirlemişlerdir.

KAYNAKLAR

- 1 — L. Bouyer, Dictionnaire Théologique, Copyright, 1963.
- 2 — Marguerite-Marie Thiollier, Dictionnaire des Religions, Verviers, (Belgique), 1982.
- 3 — René Metz, Histoire des Conciles, Paris, 1964.
- 4 — Francis Dvornik, The Ecumenical Councils, Fransızcaya çeviren: Soeur Jean Marie, Histoire des Conciles, Paris, 1966.
- 5 — Encyclopedie de la Foi, Paris, 1965, I. cilt
- 6 — Karl Rahner-Herbert Vorgrimler, Petit Dictionnaire de Théologie Catholique, Paris, 1969.
- 7 — H. Küng, Structures de l'Eglise, Paris, 1963.
- 8 — R. Laurentin, L'Enjeu du Concile, Paris, 1962.
- 9 — O. Rousseau, Le prochain Concile et l'Unité de L'Eglise, in: *Irénikon* 32 (1959), 309-333.
- 10 — B. Botte, H. Marot, Y. Congar, A. Dupront, Le Concile et Les Conciles, Chevetogne, 1960.
- 11 — H. Jedin, Brève Histoire des Conciles, Almançadan çeviren: A. Vidick, Paris, 1960.
- 12 — R. Palanque et J. Chelini, Petite Histoire des Grands Conciles, Paris, 1962.
- 13 — A. salles-Dabadie, Les Conciles Oecuméniques l'Histoire, Paris, Genève, 1962.
- 14 — N. Calmels, La Vie du Concile, Forcalquier, 1966.
- 15 — J. Guitton, Regard sur le Concile, Paris, 1963.
- 16 — Vatican II. Textes et Commentaire des décrets Conciliaires sous la direction du pere
- 17 — Concile de Vatican II. Document Conciliaires, Paris, 1965-1966
- 18 — Dictionnaire de Théologie Catholique, Paris, 1938, III. cilt
- 19 — Histoire de l'Eglise (Depuis les origines jusqu'a Nos jours)—Bloud-Gay, Editeurs, 1946, III-IV. cilt
- 20 — Alfr. Loisy, Les Actes des Apôtres, Paris, 1926.
- 21 — E. Jacquier, Les Actes des Apôtres, Paris, 1926.
- 22 — M. J. Langrange, Saint Paul, Epitre aux Galates, Paris, 1918.